ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜ ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ, ਦਿੱਲੀ
(2010 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2390)

ਜੁਲਾਈ 17, 2023

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ'] ਅਤੇ [ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ], ਜੇ.ਜੇ.

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 : ਧਾਰਾ 304ਏ – ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਕਾਰਨ – ਪੀੜਤ-ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪੁਲਿਸ ਗਾਰਡ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸੈਮੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਫਾਇਰ (ਐਸ.ਏ.ਐਫ.) ਕਾਰਬਾਈਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੈਲਟ ਦੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਫਾਇਰਿੰਗ ਹੋ ਗਈ – ਗੋਲੀਆਂ ਪੀੜਤ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ – ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ – ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਮੋਟਿਵ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਅਭਿਯੋਗ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ – ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਅਤੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਮਾਨਿਆ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੈ – ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ – ਅਭਿਯੋਜਨ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 299 ਅਧੀਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ਯੋਗ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸੋਫਿਸਟੀਕੇਟਡ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਿ ਬਦਲਾਅ ਲੀਵਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਗੰਭੀਰ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨੇ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ – ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਧਾਰਾ 304ਏ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੱਟ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 6 – ਧਾਰਾ 304ਏ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭਾਗ II. ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਥਾਰਤ – ਫੈਸਲੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2390 ਦਾ 2010.

ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 02.07.2010 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਏ ਨੰਬਰ 605 ਦਾ 2009.

ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਮੇਹਤਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਜੈਅੰਤ ਕੇ. ਸੂਦ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ ਨੀਲੱਪਾ ਤੇਰਦਲ, ਮੁਕੁਲ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਪੀ. ਵੀ. ਯੋਗੇਸ਼ਵਰਨ, ਰਾਜਨ ਕੁਮਾਰ ਚੌਰਾਸੀਆ, ਐਸ. ਕੇ. ਸਿੰਜਾਨੀਆ, ਡਾ. ਐਨ. ਵਿਸ਼ਵਮੁਰਥੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਤੱਥਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂ

1. ਇਸ ਅਪੀਲ ਰਾਹੀਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.") ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਵਿੱਚ "ਤੀਜੇ" ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਅਪਵਾਦ 4 ਦੇ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਛਤਰੀ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਾ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੁਕਾਈ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾਯਾਬੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 27ਵੇਂ ਨਵੰਬਰ 2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਲਗਭਗ 8 ਸਾਲ ਅਤੇ 11 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਭੁਗਤੀ ਸੀ।

2. ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12) ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੀ, ਨੂੰ 28ਵੇਂ ਦਸੰਬਰ 1994 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਪੀ. ਐਸਟੇਟ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮੋਹਦ. ਰਸ਼ੀਦ (ਮ੍ਰਿਤਕ) "ਮੁੰਸ਼ੀ-ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ" ਵਜੋਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਲਗਭਗ 5.45 ਵਜੇ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12 ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸੈਮੀ-ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਫਾਇਰ (ਐਸ.ਏ.ਐਫ.) – ਕਾਰਬਾਈਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12 ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ, ਲਗਭਗ 5.55 ਵਜੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਡਿਊਟੀ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਖੇਡਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਰਬਾਈਨ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਝਗੜੇ ਦੌਰਾਨ, ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੈਲਟ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਹਥਿਆਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲ ਗਈਆਂ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੌਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ।

3. ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ (ਪੀਡਬਲਿਊ-12) ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 304ਏ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਉਪ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਬ੍ਰਾਂਚ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਏ ਨੇ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਰਬਾਈਨ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਆਪਤਤੀਜਨਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਕ੍ਰਾਈਮ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੋਟਿਵ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਖਿਲਾਫ ਬੈਰ ਰੱਖਿਆ। ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਮੋਟਿਵ 'ਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-3, ਪੀਡਬਲਿਊ-18 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-22 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਮੋਟਿਵ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-13 ਕਰੀਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਚੀਕ "ਮੈਡਮ ਬਚਾਓ" ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਦੀ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਪਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ "ਮੈਡਮ ਆਪਣੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮੇਰੇ

ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ"। ਗਵਾਹ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ: "ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦੇਵਾਂਗੀ"। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ 1872 (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਸਬੂਤ ਐਕਟ") ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੇਸ ਗੇਸਟੇਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਤੀਦਵੰਦੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨ

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਉਪਸਥਿਤ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਨੋਟਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜੇ ਦੌਰਾਨ, ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੈਲਟ ਦੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਆਕਸਮਿਕ ਫਾਇਰਿੰਗ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਇੱਕ ਸਰਾਸਰ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ।

6. ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਚ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

7. ਰਾਜ ਲਈ ਉਪਸਥਿਤ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਬੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਕਿ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਰਬਾਈਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

8. ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਫੜੀ ਗਈ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਰਬਾਈਨ ਤੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਕਸਮਿਕ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

9. ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮਕਸਦ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12 ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ (ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ) ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12 ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਮਕਸਦ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 34 ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-3 ਨਜੀਰ ਅਹਮਦ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-18 ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-22 ਸ਼ੌਕਤ ਅਲੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਮਾਮਲਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮਕਸਦ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਮਕਸਦ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ।

10. ਦੋ ਗਵਾਹ ਹਨ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। PW-12-ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ:

“28.12.94 ਨੂੰ ਮੈਂ PS I.P. ਅਸਟੇਟ ਵਿੱਚ DO ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਘੰਟੇ ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੱਕ ਸਨ। ਉਸ ਦਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੀ.ਐਮ.ਰਾਸ਼ਿਦ ਵੀ ਰੋਜਨਾਮਚਾ ਮੁੰਸ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਸ਼ਾਮ 8.00 ਤੱਕ। ਲਗਭਗ 5.45 ਵਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਅਰਥਾਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਫੋਨ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਦੋ ਮੇਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਈ ਇੱਕ ਮੇਜ ਛੱਡ ਕੇ। ਉਹ ਲਗਭਗ 5/7 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੱਲਾਂ ਜਾਰੀ ਨਾ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੂੰ ਵਿਅਸਤ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ PS ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਲ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਪਰ ਉਹ ਫੋਨ ਕਾਲ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਲਗਭਗ 5.55 ਵਜੇ ਮੈਂ ਸਾਂਤੀ ਸੀ.ਆਈ.ਅਰਵਿਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੋ ਅੱਜ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਲੰਬੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕੰਧੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਸਮਝਦਿਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੈਲਟ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਗਲੇ ਅਤੇ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜ਼ਖਮ ਤੋਂ ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ JPS ਹਸਪਤਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਿਥੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨਿਆ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ PW-12 ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ।

11. PW-12 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੱਖਵਾਹ ਗਵਾਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, PW-25 ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾਵਤ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ CISF ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਵਰਜਨ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਕੇ ਲਗਭਗ ਪੀ.ਐਸ ਆਈ.ਪੀ. ਅਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਉੱਥੇ ਪੀ.ਐਸ ਆਈ.ਪੀ. ਅਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ ਅਫਸਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੋਂ ਕਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਓ.ਕੇ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸੇ ਫੋਨ ਤੋਂ ਕਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਡਿਊਟੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਉਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਅਸਤ ਫੋਨ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਲੰਬਾ ਨਾ ਛੱਡੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੋਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਅਫਸਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਡਿਊਟੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਫੋਨ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਹੇ। ਸੰਤਰੀ ਵੀ ਉੱਥੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਉਸ ਫੋਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸੱਜੇ ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਫੋਨ ਦਾ ਰਿਸੀਵਰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੇ ਕਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਤਰੀ ਦੇ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਚਾਨਕ ਗੋਲੀ ਚਲ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਜੋ ਫੋਨ ਕਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਬਲਿਊ.ਐਸ.ਆਈ ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਵੀ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਨੂੰ ਨਾ ਛੂਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਅਰਵਿੰਦ ਸੀ (ਅੱਜ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ, ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ)। ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਪਰ ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਮੈਂ ਗੋਲੀ ਉਸਦੇ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀ.ਐਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਟਾਫ ਉੱਥੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸ.ਏ.ਐਫ ਟੇਬਲ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੱਢੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ। ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਡਬਲਿਊ.ਐਸ.ਆਈ ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਵਿਚਕਾਰ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗਵਾਹ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

12. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, PW-12 ਅਤੇ PW-25 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਜੋ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ.ਅਕਸਮਾਤ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਅੱਖਵਾਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-22, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਖਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਫਾਇਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਮੋਟਿਵ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਦੂਜਾ ਬਿਆਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ/ਰਾਇਆਂ ਹਨ। ਦੋ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਧੀਰ ਦੁਆਰਾ 18ਵੀਂ ਅਗਸਤ 1995 ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹਨ:

"4. ਲੈਬਰੇਟਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ 9 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਕਾਰਬਾਈਨ ਜਿਸਨੂੰ 'ਏ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚੇਂਜ ਲੀਵਰ 'ਏ' (ਭਾਵ, ਆਟੋ) ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਫਾਇਰਆਰਮ ਨੂੰ ਕਾਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਗਰ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਫਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਟ੍ਰਿਗਰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਫਾਇਰਿੰਗ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

5. ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਗਈ ਫਾਇਰਆਰਮ ਨੂੰ ਚੇਨ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਜੇ ਚੇਂਜ ਲੀਵਰ 'ਈ' (ਸੰਤਲਿੰਗ) ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕਾਕ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਗਰ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਫਾਇਰ ਕਰੇਗੀ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

22ਵੀਂ ਦਸੰਬਰ 1995 ਦੀ ਉਸੇ ਮਾਹਰ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਇ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੇਨ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਦੌਰਾਨ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਾਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਗਰ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਰਾਇ ਨੂੰ 18ਵੀਂ ਅਗਸਤ 1995 ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚੇਂਜ ਲੀਵਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਫਾਇਰਆਰਮ ਨੂੰ ਚੇਨ ਨਾਲ ਉਲਝਾ ਕੇ ਕਾਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੈਲਟ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਚੇਨ ਨਾਲ ਉਲਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਚੇਂਜ ਲੀਵਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਚੇਂਜ ਲੀਵਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੂਲ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ।

15. ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

16. ਜੋ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-13-ਕਰੀਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ "ਮੈਡਮ ਆਪਣੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮੇਰੇ ਕੋ ਬੱਚੇ ਬਰਬਾਦ ਹੈ

ਜਾਣਗੇ।" ਸ਼ੇਖ ਬਕਵਾਸ ਦਾ ਜਵਾਬ: "ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦੇਵਾਂਗਾ।" ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਜ਼ਾਹਿਰ ਅਹਿਮਦ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ "ਮੈਡਮ, ਆਪਣੇ ਇਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਬ ਮੇਰਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ"। ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੀਖ "ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਓ" ਸੁਣੀ। ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪੀਡਬਲਯੂ-25, ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਕ੍ਰਾਈਮ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-13 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-6, ਪੀਡਬਲਯੂ-17 ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਸੁਣਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-13 ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

17. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਂਚਾਂਗੇ ਕਿ ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰੈਸ ਜੈਸਟੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਐਸਏਐਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੈਲਟ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਚੇਨ ਨਾਲ ਉਲਝ ਗਿਆ; ਜਿਸ ਨਾਲ ਐਸਏਐਫ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਮਲੀਕਰਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀ

18. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਮਿਸਾਲ (ਅ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"6. ਇੱਕੋ ਸੌਦੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ।—ਤੱਥ ਜੋ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕੋ ਸੌਦੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ।

ਮਿਸਾਲਾਂ

(ਅ) ਏ ਨੂੰ ਬੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਏ ਜਾਂ ਬੀ ਜਾਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰਕੁੱਟ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਤੱਥ ਹੈ।

(ਬ) .....

(ਸੀ) .....

(ਡੀ) ....."

PW-5 ਅਤੇ PW-13 ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 16 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ PW-12

ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਲਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਦੱਸੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਉਸ ਕਥਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ PW-12 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੇ ਅਧਿਆਇ II ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਧਾਰਾ 6 ਉਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੋਸ਼ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ, ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਵਰਜਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

19. ਅਭਿਯੋਗ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮਾਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਪ੍ਰੋਚ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਵਗਤ ਸੀ ਕਿ ਬਦਲਾਵ ਲੀਵਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖਣ ਨਾਲ, ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੋ ਖੁਦ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਐਸ.ਏ.ਐਫ. ਕਾਰਬਾਈਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 299 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਿੰਨੋਂ ਤੱਤ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

20. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸੋਫਿਸਟੀਕੇਟਡ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਬਦਲਾਵ ਲੀਵਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੇਖਭਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਲਾਪਰਵਾਹ ਅਤੇ ਨਾਸਮਝ ਕਾਰਜ ਕਾਰਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 304ਏ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਤਮ ਸਜ਼ਾ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤੀ ਹੈ।

21. ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਧਿਕਤਮ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਹੁਣ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬੰਧ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate